

**Дерій В. А., д. е. н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Тернопільський національний економічний університет**

ЗВІТНІСТЬ ПРО ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: РЕАЛЬНІСТЬ, ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ

Звітність про економічну діяльність суб'єктів господарювання в Україні має багаторічну та багатогранну історію. Ця історія пов'язана з першим практичним досвідом управлінської діяльності, яка потребувала все більше і більше корисної звітної інформації про майновий стан суб'єкта господарювання на певну дату й економічну діяльність за відповідний звітний період, що характеризується системою показників про активи, капітал, зобов'язання, витрати і доходи. З одного боку, нині звітної інформації про економічну діяльність достатньо і потреби у її примноженні немає, а з іншого боку – якщо цю інформацію розподілити за відповідними видами, групами та підгрупами, то побачимо, що за окремими позиціями її забагато, а за іншими – замало або вона взагалі відсутня. До цього треба додати, що коли йдеться про окремі позиції звітної інформації, то не завжди згадується якість такої інформації. Проте, нині саме висока якість звітної інформації дає змогу ухвалювати своєчасні та добре обґрунтовані управлінські рішення і забезпечувати суб'єкт господарювання від хибних кроків.

Масиви звітної інформації, особливо оперативної, збільшуються в наш час значними темпами, тому більша частина такої інформації має відсіюватись в автоматичному режимі, а для управлінців має залишатись лише та звітна інформація, яка містить показники із суттєвими відхиленнями від нормативних. Тут варто згадати про систему аналітичних сигналів, запропонованих у свій час доктором економічних наук, професором В. К. Савчуком [1, с. 16, 23].

В Україні (незалежно від того до якої держави входили її окремі території) досконала звітність про економічну діяльність суб'єктів господарювання з'явилась наприкінці XIX століття. Зокрема, в Україні, що входила до складу Російської імперії, становлення звітності відбулось у 1898 році і тривало, на думку Лазаревої Н. О. [2, с. 2], Трофімової Л. Б. [3, с. 15] та інших авторів, аж до 1916 (1917) року. Доцент Лазарева Н. О. виокремлює сім етапів розвитку бухгалтерської звітності: 1) становлення звітності (1998-1916 рр.); 2) звітність в часи воєнного комунізму (1917-1921 рр.); 3) звітність в період НЕПу та в роки Великої вітчизняної війни (1921-1945 рр.); 4) звітність у повоєнні роки (1946-1960 рр.); 5) звітність в умовах адміністративно-командної системи (1960-1980 рр.); 6) звітність на етапі становлення ринкових відносин (1981-2000 рр.); 7) звітність на сучасному етапі розвитку ринкових стосунків та переходу на МСФЗ (з 2000 р. і донині) [2, с. 2]. Професор Трофімова Л. Б., поділяє основні етапи становлення фінансової звітності на 12 пунктів. Першим етапом вона називає етап зародження фінансової звітності (XVII-XIX ст.).

Становлення цієї звітності у неї другий етап (1898-1917 рр.). Третім етапом, на думку Трофімова Л. Б., є стабілізація і воєнний комунізм (1917-1921 рр.). Нова економічна політика розглядається як четвертий етап (1921-1931 рр.). Далі йдуть такі етапи: п'ятий – довоєнні та воєнні роки (1931-1945 рр.); шостий – побудова розвинутого соціалізму (1945-1964 рр.); сьомий – період застою (1964-1985 рр.); восьмий – доперебудовний період та період перебудови (1985-1994 рр.); дев'ятий – початок реформування (1994-1998 рр.); десятий – уніфікація і стандартизація (1998-2011 рр.); одинадцятий – світова конвергенція облікових систем (з 2011 рр. до нині); дванадцятий – перспективи [3, с. 15-17].

Обидві, наведені вище класифікації етапів розвитку звітності, дуже сильно прив'язані до політичних та соціально-економічних процесів, що відбувались у минулому столітті та на початку нинішнього. Перша авторка, переважно, виокремлює історичні періоди у 15-25 років і така класифікація, на нашу думку, є більш-менш поміркованою, а друга – історичні періоди у 10-20 років (за винятком першого та третього етапів) і ця класифікація, з нашої точки зору, є занадто деталізованою.

Українські науковці, що досліджували проблеми звітності, на жаль, не дали власної класифікації етапів звітності, тому ми пропонуємо для наукової дискусії таку класифікацію історичних етапів розвитку звітності в Україні: 1) давньоукраїнська звітність – з 1187 р. до 1491 р.; 2) звітність за козацької доби – з 1492 р. до 1775 р.; 3) звітність за часів Російської й Австро-Угорської імперій – з 1776 р. до 1913 р.; 4) звітність за першої світової війни і війни за незалежну Україну – з 1914 р. до 1920 р.; 5) звітність у міжвоєнний період та період другої світової війни – з 1921 р. до 1945 р.; 6) звітність після другої світової війни і до занепаду союзної держави – з 1946 р. до 1991 р.; 7) період становлення звітної системи Української держави – з 1992 р. до 2013 р.; 8) період утвердження звітності в незалежній Україні – з 2014 р. донині.

Таким чином, звітність про економічну діяльність суб'єктів господарювання в Україні має багаторічну та багатогранну історію. Нині важливо досягнути високої якості звітної інформації, що дасть змогу ухвалювати своєчасні та добре обґрунтовані управлінські рішення і забезпечувати суб'єкт господарювання від хибних кроків. Щодо класифікації історичних етапів розвитку звітності в Україні, то ми пропонуємо виокремити 8 відповідних етапів.

Список використаної літератури:

1. Савчук В. К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Тернопіль, 1996. 41 с.
2. Лазарева Н. А. Основные этапы развития бухгалтерской отчетности в России. URL: http://www.science-bsea.bgita.ru/2014/ekonom_2014_22/lasareva_osnov.htm
3. Трофімова Л. Б. Эволюционные этапы становления финансовой отчетности в Российской Федерации. *Международный бухгалтерский учет*. 2012. № 39 (237). С. 14-23. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/evolyutsionnye-etapy-stanovleniya-finansovoy-otchetnosti-v-rossiyskoy-federatsii>